

GRECSÓ KRISZTIÁN

Egy utazás alakjai

RIPORTRA HANGOLVA – A LA KOSZTOLÁNYI

„– Varázsolnak még? Jósolnak? Vetnek kártyát?
– (kitérően) Csak falun.”

K. D.

A herélőjuhász

Karcsika megtört, öreges léptekkel ballag be a tisztaszobába a fényképekért és az újságokért – pedig alig negyvenes. A kormos, égett ételfoltos sparheltet vizsgálom magamban, közben – először látok ilyet – kipróbálom mennyire érzékeny egy földespadló. Meg lehet-e sebezni: cipőélel, cipősarokkal.

Ezen a képen mi vagyunk, mondja Karcsika, amint visszaér: a Földes Sanyi bácsi, a Tokaji Pista bácsi, az Öreg Cincér, meg ezek. Emezeket meg rólunk írták.

Fegyelmezett büszkeségének nem bírok ellenállni, odakönyökölok, hogy megnézzem a gyűjteményt; bőröm zsíros lesz a viaszkosvászon terítőtől.

Szívval ezek azok, na, mondja, írtak már rullunk mások is.

Aha, felelem.

Fölül egy *Kistermelők Lapja*, alatta egy *Szegedi Egyetem*. Beleolvasok. Kettős interjú, tükör előtt: próbálom Karcsika hangját hallani, amikor a válaszokat olvasom, és közben arra gondolok, hogy ezt a helyzetet, hiszen idevaló, megírom majd. Tessék: onnan előre könnyen, innen vissza... ki tudja.

„(...) Nem gondolt még arra, hogy lassan meg kellene házasodnia? Vagy nem tartja szükségesnek?

Lett vóna, de hogy szegény anyám meghalt, elhalasztottam. Aztán meg a lány hagyott ott...

Ő mit szólt ahhoz, hogy foggal herél?

Hát, nem is mondtam neki.

Nem tudta a menyasszonya?!

Lehet, hogy tudta, de én nem mondtam neki.”

Tegnap meg az itteni kecskét herültem ki, mondja Karcsika, mikor ráun a csendre, négy lábát összekapták, oszt úgy. Többe vót a fogás, mint a herülés.

Türelmetlensége rám is átragad, nem bírom visszagyúrni gyomorba az újságíró. Pedig, mikor hallgatunk egészen olyan, mintha lehetne közöm nekem is egy füzesgyarmati herélőjuhász viseltes dolgaihoz.

Mióta űzi ezt a mesterséget, kérdezi belőlem *a hang*.

Gyermekkorom óta, mondja. Akkó' tanultam eztet az öreg juhászoktól. Azok, az öreg juhászok meg így mutatták, hogy így köll. Különben meg könnyen bele lehet gyönni.

Bele?

Bele.

Nem tom.

Ha mondom.

Már akinek.

Neked is.

Kedves.

Munka az, egyedül nem bírok vele.

Hát akkor?

Valakinek a lábát fognia köll, hogy én tudjam csinálni. Ahogy a lábát elfogja, leghegyit a zacskójának sitty-sutty akkó' bevágom, tűbe elfogom, oszt' lehet is harapni. Pályinkát, egy gyűszűnyit rájaköpök, nem vagyok én olyankor ihatnék, csak hogy el ne fertőződjön.

Úgy teszek, mintha érteném, merengek, mint aki látja a *módját*. Megfogalmazatom vele azért újra és újra. Belejön, a konyha közepén toporog és játszik. Pantomimes, színész, populista politikus. Az *állat* két alsó lábát fogja, mintha hátával maga felé venne föl egy gyereket; a lábszáránál szoríjom magamhoz, mondja; elképelem: a feneke egy kicsit lesüllyed, már látom is, tényleg, megfeszül a herezacskó. Leül és mosolyog.

Értéd mán?

Megölelném. Hivatásos juhász korában is így heréltek, kérdezi belőlem *a hang*. De jó volt, míg hallgattam, gondolom.

Hogyne, feleli Karcsika. Liker, másfél liker pályinkát oda a főnökök kihoztak, oszt' vót, hogy egész álló nap csak herültünk. Aztán szabad tűzön olyan tökpaprikást főztünk, hogy csak na. Krumplival finom ám, de nagyon.

Miben különbözik a hústól?

Gyorsabban fő. De jó az reszelve is, meg tojással.

Fogalherülés közben... hogyis mondjam... nincs olyankor valami... fertőzésveszély? Nem szokta herélés előtt megmosni az állatok herezacskóját? Ezt *a hang* kérdezi megint, persze. Karcsika hátrahőköl, elmegy a kedve.

Mán mié tenném? Tiszta az teljesen, gyapjú van azon.

Cimborálni akarok, de urizálok. Van még igény az ilyenfajta herélésre, kérdezi belőlem *a hang*, hogy mentse a menthetőt.

Má' hogyne vóna. Tavasszal is, két hétig ki se látszottunk a munkából. Ilyen olóval nyírtunk.

Koszos kezével a hokedlin heverő, kerek pántos birkanyíró ollókra mutat.

És meg is körmöltük őket. Amúgy tisztába raktuk őket rendesen. Amennyit ezekkel megnyírtam, ha mind az enyém lenne! Lenne egy kis csapat.

Mit szól a módszeréhez az állatorvos? Látta már, hogyan csinálja?

Látta hát! Meg is dicsért, hogy a régi juhászok is így csináták. Vót olyan is, hogy a Boda doktor úrék eljártak malacot ótani, oszt' egy háznál kérték, hogy herülné-e meg a bárányt. Oszt' mondta a Boda doktor úr, hogy szóljanak nekem. Meg vótaképpen baj se érte még ezzel egyiket se.

Egy kicsit még értetlenkedek. Hogy van-e ma soron állat. Jó lenne a riportba, hogy én is ott... toporgás, téblábolás nem is tudom, melyik kifejezést használnám. Karcsika értetlen, világosan megmondta, nincs. Azért kísétálunk. *Zsófi* és *Gyurka* a belső udvaron legelésznek; Gyurka nem örül. Karcsika magához vonja.

Így na, így köll, mondja, és felemeli. Térgyelje le, szól rám, úgy bizony, oszt mostan hajolja oda.

Semmilyen seb nem látszik a tegnap herélt Gyurkán. Bár dudor sincs.

Érted mán, kérdezi.

Értem, mondom, és a fölöttébb lapos, szaros, sáros herezacskóról felemelem a tekintetem.

A mezei juhász

Öt perce csönd van, mikor Karcsika azt mondja, egy kisfröccs, talán kettő, ha lecsúszik, hogy *Vesztett Daruru mindég tunni akartak*. Délutánba ér a keserves, fülledt délelőtt, a Kinizsi kocsma büdös, az ablakon át bevakít a füzesgyarmati nagyutca széles tere.

Kicsodák akartak tudni róla, kérdezem.

Én aztat nem tudom igazibul, feleli, de mindég jöttek múzeumosok, meg ilyen fajták, osztán ő meg elbeszélte nekik, mit tud rulla.

Kiről?

A Vesztett Daruru.

Aha.

Nagy ember vót. Bizonyára, ha ilyen kíváncsiak.

És kitől akartak tudni róla?

Tokaji Pista bácsitól.

Menjünk, mondom. Karcsika orosz tajgai vágtazója fájdalmasan nyekereg. A kerítéslécek mögül kivillannak a szemek, mint egy olasz maffiafilmben; párolog az aszfalt.

Vótam ám én verseny is, szól hátra. Herülésbe pediglen első lettem. Adtak bort, meg csokit.

Ha ennyire egyszerű minden, kiáltok előre, és megkapaszodom a vállában, hogy még seb sincs, miként lehet eldönteni, ki nyert?

Más, mondja, nem herült, csak én!

Nem volt szoros.

Már hogyne. Én tudok herülni, más nem tud.

Tokaji Pista bácsi a faluszélén lakik, még éppen nem tanyában. Nagysokára csoszog ki a kapuhoz, kalapja viseletes, pödrött bajsza ősz és ritka. De peckes. Elmondom, mi járatban. Visszasétál a házba, újabb tíz perc múlva előkerül.

Nem akar a fiam beszéni, mer' nem jól van, mondja.

De én magával akarnék..., mondom.

A konyha sokkal rosszabb állapotban van, mint a Karicskáé. A döngölt padlót régen nem söpörték, recseg a morzsa. Mindig. Úgy érzem akkor is, ha nem taposásák. A beszélgetés is ilyen lesz, de ezt nem sejtem még. Bokrétára van kötve a nyelvünk...

Daru Sándor nagy gazember vót, mondja, az bizonyos. Hat ökre, nyóc lova. Tizennégy éves koromtól őnéki dógoztam egy ideig, aztán még húsz évet juhász-kodtam, míg be nem gyött a ruszki világ.

Ő tényleg csodákat tudott tenni? Mondjuk elintézte, hogy az állatok megvesz-szenek?

Meg is betegítette, meg is gyógyította. Meglátta, ha csüng a feje, csinát neki or-vosságot.

És valóban elhajtott minden hang nélkül bármilyen állatot?

Visszaadta még akkornap neki, fináncos ember vót, egyszer úgy derékon vág-tam a vasvillával, hogy arrú kódult, mondja és nevet. Alig hencseredett fő.

Akkor a falubeliek hordták hozzá a veszett állataikat gyógyíttatni?

Dehogy hordták!

Ha meg tudta gyógyítani, akkor miért nem?

Nem tudta az, mindég gyött hozzá egy veszett kutya. Hallottuk, éjszaka veszett kutya jár.

Pista bácsi, nem értem. Mit csinált? Az imént mintha... azt tetszett volna mondani, csinált valami orvosságot, ha csüngött a feje.

Csapják agyon!

Hogyan?

Lapáttal.

De én...

Fináncos ember vót. Lovat, ökröt megveszíteni és meggyógyítani is tudta. A ku-tyát csapják agyon! Ő veszítette meg a kutyákat, vót egy kedves pulim, a bundám-nak szélérül eltűnt, oda vót, máma se láttam.

Lett helyette új?

Azt mondta Daru, hogy Szeghalomról hozzunk egy pulit. Szűcs Sándor cim-borámtól vegyük meg, az meg azt mondta, nem lehet. Daru éccaka elhívta a kutyát Gyarmatra, onnan meg Barnaszigetre. Az ember reggel hajtott vóna. Nem tudta meg sose. Nagyon jó puli vót.

Még egyszer megkérdezném... hogy is van ez, most... gyógyított, vagy nem... megveszítette az állatokat... vagy nem?

Eltűnt. Oda lőtt egyszerre, aztán meg: utálták is, többet se láttam. Nagy gazember vót, az bizonyos. Hat ökre, nyóc lova...

Az utolsó mondatról, az jut eszembe, hogy Barnaszigeten éltek le úgy életeket juhászok, hogy nem hallottak a kommunizmusról. Az ördög földjét még a huszadik század derekán se telekkönyvezik – talán azért. Elhallgatunk. A szobából neszezést hallok majd egy-két elkeseredett nyögést.

A kölök má' megin' beteg, mondja Tokaji Pista bácsi, mire a kölök megjelenik az ajtóban. Egészen közel lépnek egymáshoz. Egy kilencvenes éveiben járó apa és egy jóval hetven fölötti „kölök”. A mélyebbnél is mélyebben hallgatunk, a kutya meg közben bejön a konyhába.

A pap

– *Hogy viselkednek a kisdedek a keresztelés alatt?*

– *Itt Pesten mosolyognak, falun, ahonnan idejöttem, sírtak.*

K. D.

Szeghalomig van busz, sehova tovább. A csabai járatig órák. Szeghalom szomorú és kegyetlen kisváros, teli szeretettel, vággyal és poros ragaszkodással. A bíróság épületénél olyan, mintha a világ közepénél lennél, keresi szemed a szent oszlopot és a törzs tagjait, kik életük árán is hisznek ebben. Egy üzemmel szemben cövekelek le, műanyagládákat rakosgatnak fejkötős asszonyok az udvaron. Szűk fél óráig nem jön egy lélek. Aztán egy kispolszki robog bele a csendbe, integetek neki, kissé ki is lépek elé. Nem kerül el. G. atya, egykori városi plébános hírhedt ember felénk és másutt is, jó napot köszönök neki, mintha nem ismerném. A püspök homlokát ráncolva nyilatkozott annak idején a tévében, aztán meg elárvereztette G. atya bútorait a parókiáról.

Merre, kérdezi az atya.

Csabára, felelem.

Mikor G. atya könyvnyomtatásba kezdett, és a nyolcvanas évek végén olyan műveket szedett ki, amiket a klérus örömmel, a hatalom némi daccal fogadott, akkor állítólag egy szerdai reggel azt suttogta G. atya fülébe a püspök, hogyha nyersz rajta, fiam, annak fele a miénk, ha elbuksz, és följelentenek, nem tudtam róla.

Mindenre lehet áldást kérni, atyám, kérdezem.

Arca meg se rándul. Ha ismerem, ismerem.

Gúnyolódik?

Nem én.

De akar.

Dehogy!

Istentől áldott spermáról akar hallani, igaz?
Újságíró vagyok.
Nem mentség.
Nem is azért. Csak egyszer, mikor egy esküvőt kellett megírnom, végig, általánosan, megkerestem önt.
Nem emlékszem.
Én sem emlékeznék.
Ha alul értékeled magad, alul értékelnek.
Talán csak tisztán szeretnék látni.
Szóval?
Ott sok mindenről beszélt nekem. Meddő asszonyokról is.
De az Úrtól áldott spermáról nem.
Arról nem. Azt utólag hallottam. Belefért, szép hozzáköltés... már, ha az.
Az.
Azt is hallottam, hogy egyszer hajnalban, egy lépcsőház sötét csendjében azt kérdezték öntől, utolsó kenetet adott-e fel.
Hogyhogy?
Valahonnan hazafelé tartott.
És mit válaszoltam?
Kenet volt, de nem az utolsó.
El se mosolyodik. Nem riportba illően marad néma. Fegyelmezett, vagy nem érdekli a pimaszul elővezetett legendárium – nem talál egymásra figura és valóság. Kezdem úgy érezni, elviselhetetlen mozdulatlanságban vagyunk.
Egyszer azt kérdezték tőlem egy pesti konyhában, van-e olyan táj a környékünkön, ahol semmi sincs a horizonton belül, mondom. Se egy fa, se egy bokor.
Nincs.
Nincs hát. Sehol sincs.
A sivatagban, ahol Krisztust megkísértették, ott volt. Létezett ez a semmi.
Ahol született az egyház, mosolygok.
Iván Karamazovra gondol, ugye?
Elszégyellem magam. Szorít az öv, nehezen jutok levegőhöz. Dobolok a combomon. Telefonon lehet gyónni?, kérdezem.
Kosztolányi?
Megint hallgatok.
Hol tegyem ki, kérdezi.
Ahol önnek jó, mondom, és letekerem az ablakot.

1997–2003.